

VIỆN KIỂM SÁT NHÂN DÂN TRONG CƠ CHẾ PHÂN CÔNG, PHỐI HỢP VÀ KIỂM SOÁT QUYỀN LỰC TƯ PHÁP¹

NGUYỄN HUY TIẾN*

Trong Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam, cơ chế kiểm soát quyền lực Nhà nước là rất rộng, có nhiều cơ quan tham gia kiểm soát quyền lực Nhà nước, Viện kiểm sát nhân dân (VKSND) với tư cách là thiết chế kiểm soát quyền lực Nhà nước trong hoạt động tư pháp ở nước ta. Bài viết dưới đây phân tích về vai trò của Viện kiểm sát nhân dân trong phân công, phối hợp và kiểm soát quyền lực tư pháp.

Từ khóa: Vai trò của Viện kiểm sát nhân dân, kiểm soát quyền tư pháp.

Ngày nhận bài: 15/02/2022; Biên tập xong: 15/02/2021; Duyệt đăng: 15/02/2022

In the Socialist rule of law State of Vietnam, the mechanism for controlling State power is very broad, with many agencies participating in controlling State power, the People's Procuracy as the controlling institution State power in judicial activities in our country. This article analyzes the role of the People's Procuracy in the assignment, coordination and control of judicial power.

Keywords: Role of the People's Procuracy, control of judicial power.

Ngay sau khi Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng kết thúc, Ban cán sự Đảng và Đảng bộ VKSND các cấp đã tổ chức quán triệt, học tập, triển khai và ban hành Kế hoạch hành động thực hiện Nghị quyết Đại hội Đảng lần thứ XIII trong toàn Ngành. VKSND tối cao đã tích cực tham gia xây dựng các đề án do Ban Chỉ đạo cải cách tư pháp Trung ương, Đảng đoàn Quốc hội chủ trì nhằm triển khai thực hiện Nghị quyết Đại hội XIII, trọng tâm là Đề án “Nghiên cứu, ban hành Chiến lược xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam đến năm 2030, định hướng đến năm 2045, trong đó có Chiến lược cải cách tư pháp”. Một trong những vấn đề cốt lõi là cơ chế phân công, phối hợp và kiểm soát quyền lực Nhà nước nói chung và quyền lực tư pháp nói riêng.

VKSND được Đảng và Chủ tịch Hồ Chí Minh thành lập từ năm 1960, trải qua hơn 60 năm xây dựng và phát triển, hoạt động của VKSND mang một sứ mệnh đặc biệt, đó là không chỉ thực hành quyền công tố (THQCT) Nhà nước mà còn kiểm sát việc tuân theo pháp luật của các chủ thể tiến hành tố tụng và tham gia tố tụng,

bảo đảm pháp chế được thực hiện nghiêm chỉnh và thống nhất. Hiện nay, với chức năng, nhiệm vụ được phân công theo quy định của Hiến pháp và pháp luật là THQCT và kiểm sát tính hợp pháp của các hành vi, quyết định của cơ quan, tổ chức, cá nhân trong hoạt động tư pháp², VKSND là một trong các thiết chế có vai trò quan trọng trong kiểm soát quyền lực tư pháp.

1. Viện kiểm sát nhân dân trong thực hành quyền công tố

Với trách nhiệm là cơ quan duy nhất giữ quyền công tố nhà nước, nhiệm vụ quan trọng nhất mà ngành Kiểm sát xác định đó là phải bảo đảm mọi tội phạm, mọi hành vi phạm tội phải được truy cứu trách nhiệm hình sự, được xử lý, chống oan sai, chống bỏ lọt tội phạm và người phạm tội. Đây cũng là yêu cầu của Đảng, Quốc Hội

** Tiến sĩ, Phó Bí thư Ban cán sự Đảng, Bí thư Đảng uỷ, Phó Viện trưởng Thường trực Viện kiểm sát nhân dân tối cao*

¹ Báo cáo tham luận tại Hội nghị toàn quốc các cơ quan nội chính triển khai Nghị quyết Đại hội lần thứ XIII của Đảng ngày 15/9/2021

² Khoản 1 Điều 107 Hiến pháp năm 2013; Khoản 1 Điều 4 Luật Tổ chức Viện kiểm sát nhân dân năm 2014

và Nhân dân đối với các cơ quan tư pháp, cụ thể là các cơ quan có thẩm quyền điều tra, truy tố, xét xử và thi hành án. Do đó, nếu làm tốt nhiệm vụ này sẽ góp phần xây dựng lòng tin của Nhân dân, xã hội đối với Đảng, Nhà nước và các cơ quan tư pháp trong bảo vệ công lý, công bằng xã hội.

Để chống oan, sai, chống bỏ lọt tội phạm mà trước hết là **chống làm oan** người vô tội, cần phải tăng cường kiểm soát quyền lực trong THQCT; quy định giới hạn truy tố; cần nghiên cứu việc chuyển từ cơ chế “**truy tố bắt buộc**” sang cơ chế “**truy tố có điều kiện**”; cần xem xét, đánh giá, cân nhắc thận trọng các lợi ích (trước hết là lợi ích công) để quyết định việc truy tố hay không truy tố. Ví dụ: Phải xem xét, cân nhắc hành vi đó có nguy hiểm, nhưng phải là nguy hiểm có đáng kể cho xã hội, cho lợi ích công thì mới phải truy tố? Quá trình điều tra cần phân loại xử lý và thực hiện việc miễn trách nhiệm hình sự đối với những người chỉ tham gia với vai trò đồng phạm thứ yếu, đã tự giác khai báo, hợp tác, tích cực nộp lại tài sản; đồng thời, phải kiên quyết truy tố đối với người chủ mưu, cầm đầu, ngoan cố chống đối, không nộp lại tài sản... cần xử lý nghiêm để răn đe giáo dục chung, đồng thời cũng xử lý nhân văn, có lý, có tình đối với những người khai nhận tốt, khắc phục tốt.

Đây cũng là vấn đề hết sức quan trọng để tránh hình sự hóa các quan hệ dân sự, kinh tế hoặc ngược lại, góp phần tạo hành lang pháp lý cho sự đổi mới, sáng tạo và phát triển³. Tuy nhiên, cũng cần có sự lãnh

³ Thực tiễn, có nhiều vụ án qua phân loại, xử lý, đánh giá chúng ta đã không khởi tố, có vụ hàng chục người có liên quan đó là những người làm công ăn lương, cấp dưới phụ thuộc..., đã khai báo thành khẩn, góp phần làm sáng tỏ vụ án, tự nguyện khắc phục hậu quả; Liên ngành tư pháp Trung ương thống nhất và được sự đồng ý cho chủ trương của Ban Chỉ đạo Trung ương về phòng chống tham nhũng, tiêu cực; cũng chính nhờ đó, chúng ta đã thu hồi tài sản hiệu quả và nhiều người trong số họ đã và đang tiếp tục hợp tác tích cực. Chúng tôi cho rằng đây là chủ trương hết sức đúng đắn của Ban Chỉ đạo, của Liên ngành tư

đạo chặt chẽ của các cấp ủy Đảng, có cơ chế giám sát việc “**truy tố có điều kiện**” đối với các cơ quan tố tụng nói chung và đối với VKSND nói riêng để không được lạm dụng việc miễn truy cứu trách nhiệm hình sự, bỏ lọt người phạm tội.

2. Viện kiểm sát trong phân công, phối hợp và kiểm soát quyền lực tư pháp

Theo quy định tại Điều 107, Điều 108 và Điều 109 Hiến pháp năm 2013, VKSND là một thiết chế hiến định trong bộ máy Nhà nước. Ngoài chức năng thực hành quyền công tố, VKSND còn có chức năng kiểm sát hoạt động tư pháp nhằm bảo vệ Hiến pháp và pháp luật. Điều 4, Luật Tổ chức Viện kiểm sát nhân dân năm 2014 đã nhấn mạnh: “Kiểm sát hoạt động tư pháp là hoạt động của Viện kiểm sát nhân dân để kiểm sát tính hợp pháp của các hành vi, quyết định của cơ quan, tổ chức, cá nhân trong hoạt động tư pháp, được thực hiện ngay từ khi tiếp nhận và giải quyết tố giác, tin báo về tội phạm, kiến nghị khởi tố và trong suốt quá trình giải quyết vụ án hình sự; trong việc giải quyết vụ án hành chính, vụ việc dân sự, hôn nhân và gia đình, kinh doanh, thương mại, lao động; việc thi hành án, việc giải quyết khiếu nại, tố cáo trong hoạt động tư pháp; các hoạt động tư pháp khác theo quy định của pháp luật”.

Kiểm soát quyền lực tư pháp, dưới góc độ ngành Kiểm sát, chúng tôi cho rằng: Phải tiếp tục tăng cường trách nhiệm, thực hiện hiệu quả chức năng kiểm sát hoạt động tư pháp cũng như điều tra các tội xâm phạm hoạt động tư pháp, đó chính là thực hiện sự ủy thác của Quốc hội cho Ngành để kiểm soát quyền lực tư pháp; trong đó phải tập trung kiểm sát chặt chẽ đối với việc thực hiện các thủ tục tố tụng cũng như tính hợp pháp của hành vi, quyết định của các cá nhân, tổ chức trong hoạt động tư pháp để bảo đảm quyền con người, quyền và lợi ích hợp pháp, chính đáng của cơ quan, tổ chức,

pháp Trung ương và cần được tiếp tục mạnh dạn thực hiện trong thời gian tới.

cá nhân không bị xâm hại. Bởi lẽ, các thủ tục tố tụng kéo dài là sự bất công và lãng phí các nguồn lực, kể cả nguồn lực con người và nguồn lực tài chính. Các vụ án, vụ việc tranh chấp về dân sự, kinh doanh, thương mại, phá sản... cần phải được kiểm sát chặt chẽ tính hợp pháp của các quyết định cũng như về thời hạn để bảo đảm việc giải quyết nhanh chóng, kịp thời, đúng luật định; bảo đảm việc giải quyết nhanh và hiệu quả; nền tư pháp hiệu quả cũng là chủ trương của nền tư pháp hiện đại, nhưng quan trọng nhất là được Nhân dân tin tưởng, xã hội đồng tình ủng hộ.

Thực hiện mục tiêu này, ngành Kiểm sát nhân dân đã xây dựng các bộ chỉ tiêu và giao nhiệm vụ cho Viện kiểm sát các cấp phải kiên quyết có kiến nghị, kháng nghị không chỉ khi có vi phạm trong việc áp dụng pháp luật mà còn đối với bất cứ sự chậm trễ nào về thủ tục, kéo dài việc giải quyết từ khi thụ lý cho đến quá trình điều tra, truy tố, xét xử, thi hành án và nhất là trong giải quyết các tranh chấp về dân sự, kinh tế. Đồng thời ngành Kiểm sát cũng tập trung nguồn lực nâng cao năng lực cho Cơ quan điều tra của VKSND tối cao để điều tra, xử lý nghiêm các hành vi xâm phạm hoạt động tư pháp, góp phần làm trong sạch bộ máy của các cơ quan tư pháp, tức là thực hiện phòng, chống tham nhũng, tiêu cực ngay chính trong các cơ quan chuyên trách chống tham nhũng, tiêu cực như lời chỉ đạo của Tổng Bí thư vừa qua.

Bên cạnh đó, chức năng kiểm sát hoạt động tư pháp cũng mang tính đại diện cho VKSND trong mối quan hệ với các cơ quan Nhà nước khác trong hoạt động tư pháp, nên cần phải đảm bảo tính đồng bộ, thống nhất hiệu quả. Do vậy, kiểm soát quyền lực tư pháp phải luôn đặt dưới sự lãnh đạo tuyệt đối của Đảng, đồng thời có sự phân công, phối hợp chặt chẽ giữa cơ quan tư pháp (Cơ quan điều tra, Tòa án, Viện kiểm sát, Cơ quan Thi hành án) nhằm thực hiện hiệu quả quyền năng luật định và đáp ứng

các nhiệm vụ, mục tiêu chung, tuân thủ đúng quy định của Hiến pháp và pháp luật.

Thực tiễn cho thấy trong nhiều vụ án, vụ việc, ngay từ giai đoạn tiếp nhận, giải quyết tố giác, tin báo về tội phạm, kiến nghị khởi tố và trong suốt quá trình khởi tố, điều tra, truy tố, xét xử các cơ quan tiến hành tố tụng đã chủ động phối hợp dưới nhiều cấp độ, nhiều hình thức để tháo gỡ khó khăn, vướng mắc. Khi có những vấn đề còn có ý kiến khác nhau đã kịp thời báo cáo xin ý kiến của cấp có thẩm quyền để đi đến thống nhất trong đường lối xử lý.

Chúng tôi nhận thức rằng: Việc phân công, phối hợp và kiểm soát quyền lực tư pháp bản chất là nhằm xây dựng một nền tư pháp mạnh, đấu tranh và phòng ngừa hiệu quả các tội phạm và vi phạm pháp luật, đặc biệt là đấu tranh phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trong tình hình hiện nay.

Để thực hiện thắng lợi Nghị quyết Đại hội lần thứ XIII của Đảng, bảo đảm kiểm soát quyền lực tư pháp với hai vấn đề mấu chốt quan trọng là: Giới hạn quyền truy tố và kiểm tra, giám sát chặt chẽ việc thực hiện các thủ tục tố tụng, điều tra các tội xâm phạm hoạt động tư pháp. Ngành Kiểm sát nhân dân đang nghiên cứu một cách căn cơ, có hệ thống cả về mặt lý luận và thực tiễn, từ kết quả nghiên cứu sẽ đề xuất với Đảng, Nhà nước để hoàn thiện chế định này. Về vấn đề này, ngành Kiểm sát nhân dân rất mong tiếp tục nhận được sự lãnh đạo, chỉ đạo của các cấp ủy Đảng, sự giám sát của hệ thống chính trị, sự phối hợp của các cơ quan trong khối tư pháp, trước hết là các cơ quan tiến hành tố tụng.

Chúng tôi tin tưởng rằng, với quyết tâm chính trị cao và dưới sự lãnh đạo tuyệt đối, toàn diện của Đảng, sự hỗ trợ, ủng hộ của các ngành, các cấp, ngành Kiểm sát nhân dân sẽ hoàn thành tốt nhiệm vụ góp phần thực hiện thắng lợi Nghị quyết Đại hội XIII của Đảng về cải cách tư pháp, xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa trong thời gian tới./.